

Asia: VN/630/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi ilmastolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kunnan ilmastosuunnitelman laatimisen aikaväli (14 a § 1 mom)

Ilmastosuunnitelma tulee mahdollisuuksien mukaan laatia tai vaihtoehtoisesti päivittää olemassa oleva ilmastosuunnitelma jo valtuustokaudella 2021–2025. Tällöin suunnitelma voidaan kunnolla jalkauttaa organisaation toimintaan ja alkaa aktiivisesti toteuttaa sitä viimeistään uuden valtuustokauden alkaessa vuonna 2025. Tällöin ilmastosuunnitelma päivitetäisiin uudestaan 2025–2029 valtuustokauden aikana. Täysin erillisen ilmastosuunnitelman laatiminen ei kuitenkaan ole mielekästä, vaan ilmastosuunnitelma tulee liittää osaksi kunnan kokonaisvaltaista resurssiviisauden tavoitetta, seurantaa ja raportointia kuten esimerkiksi resurssiviisauden tiekarttaa.

Kunnan ilmastosuunnitelman sisältö (14 a § 1–2 mom)

Ilmastosuunnitelman sisällölle tai sen elementeille tulee olla selkeä ohjeistus, jotta ilmastosuunnitelmien tuottamien tietojen vertailtavuus olisi mahdollista ja ne tuottaisivat laadukasta kansallista dataa. Ohjeistuksessa tulee ottaa huomioon kuntien eri lähtötaso ilmastosuunnitelman tekemiseen. Ohjeistuksesta tulee pystyä erottamaan selvästi, mitä lisävaatimuksia kunnalle asetetaan uuden ilmastosuunnitelman osalta.

Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen ja kestävän kulutuksen edistämisen tulee olla keskiössä kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen suuntautuvia toimenpiteitä suunniteltaessa. Keskeisenä sisältöön kohdistuvana vaatimuksena tulee olla, että päästövähennystoimenpiteitä tehdessä ei heikennetä luonnon monimuotoisuutta. Kestävän kulutuksen edistämiseksi kunnilla on vastuu kestävien hankintojen edistämisessä, joilla voidaan vaikuttaa muun muassa ilmastoystävällisten elintarvikkeiden hankintaan sekä uusiutuvan energian suosimiseen. Vain vahvalla omalla esimerkillä kunnat voivat olla suunnannäyttäjiä myös asukkailleen.

Ilmastonmuutoksen sopeutumissuunnitelma tulee sisällyttää sisältövaatimuksiin, sillä sopeutumisesta tulee entistä tärkeämpää tulevaisuudessa esimerkiksi sääilmiöiden äärevöityessä ja hellejaksojen pitkittyessä. Sopeutumissuunnitelmat ovat edelleen erittäin puutteellisia kunnissa, ja tämä aiheuttaa merkittäviä terveydellisiä haittoja esimerkiksi hoitolaitoksissa oleville potilaille riittämättömän viiennöksen puuttuessa. Sopeutumissuunnitelman laatiminen tuo ilmastotoimet myös lähemmäksi konkretiaa.

Suunnitelman jalkauttamiseksi viestintäsuunnitelma ja sen toteuttaminen on välttämätöntä, mutta vie myös paljon resursseja. Viestintäsuunnitelman toteuttamiseen tulee saada tukea tarvittaessa maakuntatasolta.

Kunnan ilmastosuunnitelman seuranta (14 a § 3 mom)

-

Kunnan ilmastosuunnitelman huomioiminen kuntastrategiassa ja toimintakertomuksessa (14 a § 3 mom)

Ilmastotavoitteiden huomioiminen kuntastrategiassa on erittäin tärkeää, jotta ilmastosuunnitelmalle on laaja strateginen tuki kunnassa. Ilmastosuunnitelman huomioiminen toimintakertomuksessa tukee suunnitelman täytäntöönpanoa konkreetian tasolla. Jotta ilmastosuunnitelman tavoitteet jalkautuvat osaksi kuntatyötä, tulee ilmastotavoitteet näkyä myös taloussuunnittelussa.

Mahdollisuus laatia ilmastosuunnitelma yhdessä alueen muiden kuntien kanssa (14 a § 4 mom)

On varmistuttava, että maakuntatason suunnitelmat ovat samoilla linjoilla kuin kuntakohtaiset suunnitelmat. Yleisesti ottaen maakuntatason suunnitelmat säästäisivät resursseja, mutta niiden jalkauttaminen konkretiaan voi olla haastavampaa, jos kunnan oma osallistuminen niiden laadintaan on ollut pientä. Kulujen korvaaminen on tärkeää, sillä useissa keskikokoisissakin kunnissa uuden ilmastosuunnitelman onnistunut laadinta ja jalkautus vaativat lisäresurssia. Erityistä huomiota tulee kiinnittää suunnitelman jalkauttamiseen kuntaorganisaatiossa. Tämä vaatii lisäresurssia erityisesti viestintään, koulutukseen ja tiedottamiseen. Tässä maakuntaliiton rooli voisi olla merkittävä.

Muutoksenhaku valtioneuvoston päätöksiin ilmastolain soveltamisalalla (21 b § 1–4 mom)

-

Muutoksenhaku kuntien ilmastosuunnitelmiin (21 b § 5 mom)

-

Esityksen vaikutukset (HE-luonnoksen perusteluiden luku 4.2)

Ilmastosuunnitelman vaatiminen kaikilta kunnilta yhtenäistää kuntien ilmastotoimia ja hyödyttää Suomen hiilineutraaliustavoitetta. Useat kunnat ovat jo aloittaneet omia ilmastomuutoksen torjuntaan liittyviä toimia ja uusi esitys ilmastosuunnitelmasta yhtenäistää kuntien tavoitetilan. Uuden lakisääteisen velvollisuuden täyttämiseksi on saatava tarvittaessa rahallista ja tiedollista tukea.

Jotta ilmastosuunnitelmalla olisi haluttu vaikutus, tulee sillä pureutua kasvihuonekaasupäästöjen syntylähteeseen ja asettaa selkeitä tavoitteita kestäväälle kulutukselle ja materiaalien kierrolle luonnon monimuotoisuutta unohtamatta. Ilmastosuunnitelmien lähtökohtana tulee olla ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden toteutuminen. Kuntien kulutusperustaiset päästöt, joihin on rakennettu päästölaskennan työkalua, tulisi ottaa jatkossa huomioiduksi kunnan kokonaispäästöjen seurannassa.

Muut huomiot

Kunnan näkökulmasta keskeistä on muutoksen sujuvuus. Sen onnistumiseksi tarvitaan selkeä ohjeistus, sujuva avustuksen hakuprosessi sekä yhtenäinen viestintä. Ilmastosuunnitelman tavoite

on sama kaikille kunnille, joten on erittäin tärkeää, että sen konkretisoimiseksi ja jalkauttamiseksi tuotettaisiin monipuolista viestinnällistä materiaalia kuntien käyttöön. Tämä voisi olla esimerkiksi maakuntaliittojen vastuulla.

Ilmastosuunnitelman laatiminen on ehdottomasti hyödyllisintä nivoa osaksi muuta kiertotalous- ja kestävyystoimenpideohjelmaa, sillä ilmastotyö vaatii kokonaisvaltaisia toimia kunnalta kohti resurssiviisautta. Tällöin lisäresurssin tarve ilmastosuunnitelman laadinnalle kunnassa vähenee ja ilmastosuunnitelma palvelisi kokonaiskuvaa kunnan kestävyystavoitteiden saavuttamisessa. Kunnan ilmastotoimet voivat lisäksi toimia suunnannäyttäjänä elinkeinoelämälle mahdollistaen ympäristöystävällisen ja hiilikädenjälkeä tuottavan liiketoiminnan kasvun. Sähköiset tiekartat ja visualisoinnit ovat tärkeässä osassa ilmastotyön seurannassa, viestinnässä ja jalkauttamisessa, jotta ajantasainen tilannekuva kunnan edistymisestä voidaan luoda.

Lisäksi on syytä ottaa huomioon jo muut kunnan vapaaehtoisesti edistämät sitoumukset ja toimenpidesuunnitelmat, joilla vastataan ilmastomuutoksen torjuntaan. Esimerkkinä lukuisista verkostoista on uusien, ympäristöministeriön koordinoima vähähiilisen kiertotalouden green deal -sopimus, jonka tavoitteena on edistää vähähiiliseen kiertotalousyhteiskuntaan siirtymistä luonnon monimuotoisuus ja talous huomioiden. Ilmastosuunnitelman tavoitteet liittyvät kiinteästi myös tähän työhön, ja siitä syystä kaikki päällekkäinen hallinnollinen työ tulee voida minimoida ja lisätä ilmastosuunnitelman keskeiset sisältöelementit luontevasti olemassa oleviin toimenpidesuunnitelmiin mukaan. Tämä helpottaa myös suunnitelmiin kohdistuvaa raportointia, kun ne voidaan raportoida isomman kokonaisuuden ohessa.

Lehti Iiris
Porin kaupunki - Elinvoima- ja ympäristötoimiala